

kiinnostavia, mutta onko niillä riittävästi laajempaa yhteiskunnallista merkitystä, tarjotaanko tietoa päätöksentekoon oikea-aikaisesti ja hyödynnettävässä muodossa. Ei varmaankaan riittävästi, kirjassa todetaan. Lisäksi yliopistojen urapolkujen ohjatussa tutkijoiden huomion yhä korkealaatuisempiin tieteellisiin julkaisuihin voi kiulu yhteiskuntaan kasvaa entisestään. Perus- ja soveltavan tutkimuksen ei kuitenkaan pitäisi olla keskenään ristiriidassa, vaan toisiaan rikastavia tutkimuksen vaiheita. Tiedon levityksessä voitaisiin puolestaan tehostaa kunnollisilla portaaleilla.

OVET osoittaa myös osaamisen sudenkuopat. Suomesta puuttuu lähes kokonaan Venäjän puolustushallinnon, turvallisuuspolitiikan ja sen taustatekijöiden tutkimus. Aiheen kansainvälinen tutkimus ei välttämättä riitä, koska siitä puuttuu Suomi-näkökulma. OVET ehdottaa, että turvallisuusteemaa työstitäisiin prismaan erilaisten tutkimusteemojen läpi, jolloin saataisiin perattua turvallisuuspolitiikan taustaan vaikuttavia tekijöitä, kuten korruptio, demografia ja poliittinen järjestelmä. Toinen sudenkuoppa on politiikan tutkimuksessa, jossa olisi nostettava tieteellistä ambitotiasoa.

OVET-kirja on kiinnostava kokoelma asiantuntijoiden puheenvuoroja ja persoonallista omaa ääntä. Kirjan jokainen luku välottaa VIE-osaamisen kannalta tärkeitä näkökulmia. Erittymisen hienoa on, että jokainen kirjoittaja on kiteyttänyt puheenvuoronsa myös muutamaksi käytännön toimenpidesuosituksiksi. Niistä on lukijan helppo ottaa kiinni pureskellessaan asiaa omista lähtökohdistaan. Monipuolisuus on kuitenkin myös kirjan miina, sillä puheenvuoroissa on paljon toistoa ja sekalaista numerotietoa samoista teemoista. Kun puheenvuoroista puuttuvat viitteet,

on vaikea hahmottaa, ovatko esimerkiksi numerotiedot aina synkroniassa keskenään. OVET-viesti avautuisi paremmin, jos puheenvuorot olisi käyty läpi niputtamalla teemat yhteen ja höystämällä niitä tarkoituksenmukaisilla taustatiedoilla. OVET-

kirjalla on vahva yhteiskunnallinen viesti: osaaminen on vietävä yhteiskuntaan. Sama koskee itse OVET-hanketta. Sujuvana synteesinä myös OVET-viesti olisi helpompi viedä yhteiskuntaan.

Riitta Kosonen

Kansallisbolševikki, luuseri ja dandy

Emmanuel Carrère: *Limonov*. Helsinki: Like, 2013. 392 s.

”Oli aikoja tätä kirjaa kirjoittaessani, jolloin vihasin Limonovia” Emmanuel Carrère kirjoittaa kertoessaan, miten syntyi romaani, joka sai nimekseen *Limonov* ja josta sittemmin tuli palkittu menestys. Romaania kirjoittaessaan hän pyrkii ymmärtämään Venäjän Kansallisbolševistisen puolueen entisen johtajan persoonaa. Sekä romaanin kiehtova jännite että sen suurimmat ongelmat syntyvät siitä, että Limonovin elämäntarinan kertomisen ohella Carrère pyrkii asettamaan hyvä-paha-akselille ristiriitaisen persoonan, joka pakenee kaikkia määrittelyjä.

”Paskaelämää, joo” toteaa Eduard Limonov Carrèren kerrottua hänelle, miten lumoavan seikkailullisena ja juonellisena näkee hänen elämänsä, ja miksi haluaisi kirjoittaa siitä romaanin. Lausahdus kuvaa hyvin sitä, miten tietoisesti Limonov rakentaa imagoaan. Hän on brändännyt itsestään omalaatuisen dandyn, jonka hahmossa luuserin ja boheemin piirteisiin sekoittuvat myös macho ja sorrettujen puolelle asettunut lainsuojaton. Näiden palasten vähittäistä lokahtamista paikoilleen Limonovin persoonassa Carrère romaanissaan ansiokkaasti kuvaa.

”Kirjoittaminen ei ole koskaan ollut hänelle päämäärä sinänsä, vaan ainoa hänen hallussaan oleva tapa saavuttaa todellinen päämääränsä, tulla kuuluisaksi ja rikkaak-

si, mutta ennen kaikkea kuuluisaksi”, (s. 190) Carrère luonnehtii kirjailijanuransa alussa olevan Limonovin taiteellista kunnianhimoa ja lahjoja. Haluan tulla huomatuksi kiteytyy niin Limonovin kirjallinen kuin poliittinenkin ura. Vietettyään lapsuutensa ja nuoruutensa Harkovassa hän havahtuu tajuamaan että ”minä olen kohta kahdenkymmenenviiden, Brodsky on jo mennyt ohitseni, kukaan maailmassa ei tiedä, että olen olemassa. Näin ei voi jatkaa kovin kauan” (s. 80) ja muuttaa suureen maailmaan eli Moskovaan. Aloitettuaan uransa runoilijana Moskovassa hän emigroitui pian New Yorkiin, jossa kirjoitti ensimmäiset proosateoksensa, joista esikoisteos *Eto ja – Editška* (1979) ja toinen romaani *Dnevnik neudatšnika* (1982) ovat edelleen hänen luetuimpia teoksiaan. Näissä teoksissa hän kuvaa elämänsä New Yorkissa köyhänä ja epätoivoisena, sekä tilittää homoseksuaalisia kokemuksiaan ja (kauniiden) naisten petollisuutta. New Yorkista Limonov emigroitui Ranskaan, minkä jälkeen palasi Venäjälle ja perusti vuonna 1993 Kansallisbolševistisen puolueen (NBP) yhdessä Aleksandr Duginin kanssa, ja alkoi julkaista poliittista lehteään *Limonkaa*. NBP ei koskaan Venäjällä ole päässyt viralliseen puoluerakisteriin, vaikka itseään puolueeksi kutsuukin, ja vuonna 2007 se kiellettiin ääriliikkeenä.

Carrère kuvaa NBP:n perustamisen aikoja seuraavasti:

”Eduardin poliittinen ajatuksenjuoksu on sekava ja ylimalkainen. Duginin vaikutuspiirissä se muuttuu vielä sekavammaksi, mutta vähemmän ylimalkaiseksi...” (s. 279). Kansallisbolševikkien nationalistisuus yhdistettynä neuvostoreiikkiin onkin ideologinen mosaikki, joka johtaa sekä konflikteihin valtion kanssa, että myös sisäisiin ristiriitoihin. Myöhemmin esimerkiksi ne, joita Limonovin liberaalimmat mielipiteet ovat ärsyttäneet, ovat perustaneet ryhmittymän ”NBP ilman Limonovia”.

NBP tuki aikanaan Tšetšeniaa sotaa, ja lisäksi se on sekaantunut separatistien toimintaan useissa eri konflikteissa, kuten Transnistriassa ja Abhasiassa. Limonovin poliittisesta urasta Carrère keskittyy kuvaamaan hänen osallistumistaan Jugoslavian sotiin serbien joukoissa. Osallistuessaan kansanmurhaan Limonov kokee olleensa sorrettujen puolella, ja Carrère antaa ymmärtää, ettei Limonov itse asiassa aivan tiennyt, mihin lupautui osalliseksi, ja että hänen motiivinaan oli pääasiassa romanttinen halu kokea todellinen sota. ”Hän uskoi kohtalon määränneen hänet serbien puolelle” (s. 243). Lisäksi romaanissa kuvataan Limonovin aikaa Lefortovon vankilassa, jonne hänet tuomittiin 2001 aseiden laittomasta hallussapidosta.

Carrère on ottanut itselleen kunnianhimoisen tehtävän yrittäessään kuvata Limonovin koko tähänastisen elämän, kirjallisten alkuvaiheiden kautta poliittiseen menestykseen. Osittain hän onnistuu tässä loistavasti, osittain heikommin, joskus tyrii melko pahasti ja lopusta voi syyttää kustannustoimittajaa.

Carrère on itse nimittänyt teostaan ”ei-fiktiiviseksi romaaniksi” ja Suomessa sitä markkinoidaan ”dokumenttiromaanina”. Tällaisen luonnehdinnan valossa sen lukeminen on ristiriitainen kokemus. Limonovin elämä taipuu

noikeasti romaanin juoneksi, ja Carrèren tyyli on rönsyävää ja parhaimmillaan se on hänen kuvattaessaan Limonovin emigraatiossa tapaamia venäläiskirjailijoita, kuten vaikkapa Limonovin inhoamaa Brodskya, tai Jevtušenkoa: ”Jevtušenkon mielestä on kosmopoliittista ja herttaisen vallatonta sanoa *fucking* mieluummin kaksi kertaa kuin vain kerran.” (s. 163).

Carrèren romaanin ongelmallisimpia kohtia ovat jaksot, joissa hän kuvaa Limonovin New Yorkin aikoja, joista Limonov on itse kertonut yksityiskohtaisesti romaaneissaan. Nämä jaksot sisältävät useita sitaatteja Limonovin romaaneista, ja tällainen ratkaisu on ymmärrettävä, mutta ymmärrettävää ei ole se, että Carrère toisinaan kertoo omin sanoin kohtauksia, jotka ovat luettavissa Limonovin omista romaaneista. Lukija, joka ei kyseisiä teoksia tunne, lukee nämäkin kohdat Carrèren omana rekonstruktiona Limonovin elämästä. Tällaiseen lainaamisen tyyliin liittyy läheisesti myös toinen romaanin keskeisistä ongelmista, nimittäin se, että vaikka Carrère mainitsee romaanissaan usein tutustumisensa ja suhteensa Limonoviin, hän ei tee selväksi, millaisista lähteistä on romaaninsa palaset koonnut Limonovin hänelle kertomien juttujen lisäksi. Tämä on tietysti ”ei-fiktiivisen romaanin” muodon ongelma yleensä, sillä kun kerrotaan historiallisia faktoja, lukija alkaa heti kaivata lähdeviitteitä, vaikka fiktion luoja ei ole velvollinen sellaisia hänelle antamaan.

Romaanin fiktiivisyyden problematisoi se, että Carrère kirjoittaa välissä myös omasta elämästään, venäläisistä sukujuuristaan ja tutustumisestaan Limonoviin. Oman elämänsä hän kuvaa historiallisina faktoina, ja tässä viitekehityksessä tuntuu hankalalta hahmottaa Limonovinkaan elämästä kertovissa jaksoissa muuta fiktiivistä kuin historiallisten faktojen höysteeksi lisäilty spe-

kulaatiot Limonovin mietteistä tietyllä hetkellä tai arvelut hänen motiiveistaan.

Nämä Carrèren pohdinnat ovat kiinnostavia ja tarkkoja. Hänen subjektiivinen yrityksensä hahmottaa Limonovin persoonaa on värikäs ja asiantunteva. Lisäksi kunnioitettavaa on se yksityiskohtaisuus, jolla hän Limonovin tarinan rakentamiseen paneutuu, sillä Limonovin omien teosten fragmentaarista kerronnasta tällaista kokonaiskuvaa on mahdollista koota. Carrèrellä on tapana myös kommentoida Limonovin moraalia, mikä luonnollisesti on osa yritystä hahmottaa hänen persoonaansa, mutta ärsyttäisi vähemmän, mikäli kommentointi olisi johdonmukaisempaa ja vähemmän naiivia. Mitä järkeä on kommentoida jotakin pientä hyvää tekoa, ja olla ottamatta kantaa Limonovin rooliin Serbian julmuuksissa? Kommenttien naiiviudesta taas toimikoon esimerkkinä seuraava: ”...en usko Eduardin olevan ilkeä enkä valehtelija – mutta kuka tietää?” (s. 257).

Lisäksi yksi romaanin ongelmista on se, minkä aiemmin nimesin kustannustoimittajaksi. Itse asiassa sekä ranskalaisen että suomalaisen kustannustoimittajan pikku virheet vaikuttavat lukukokemukseen. Ensiksikin romaanissa on melko paljon seksiä. Sitä on paljon myös Limonovin omissa romaaneissa, mutta mikäli Limonovin omat seksikuvaukset ovat välillä melko heikkoja, Carrèren ovat välillä yksinkertaisesti huonoja, sillä ne eivät ole vakuuttavan naturalistisia eivätkä groteskeja, vaan lähinnä puberteettisia. Romaani toimisi ilman niitäkin, sillä nyt se vaikuttaa tehdyn paljon paljasta pintaa vaativan elokuvakäsikirjoituksen ehdoilla. (Kenties tässä ilmenee Carrèren tausta elokuva-alalla?) Toinen konkreettisempi ongelma on se, että Carrère viittaa välillä Limonovin teosten ranskannok-

siin, välillä englanninkielisiin, viittaamatta kertaakaan venäjänkielisiin alkuteoksiin. Hassuja suomennoksiakin on muutamia, kuten se, että Moldovasta puhutaan toistuvasti Moldaviaa.

Romaani on kuitenkin tarkka ja elävä kuvaus Limonovin huikasta elämästä, ja Carrèren syvälinen perehtyminen aiheeseensa

tekee siitä eheän lukuelämyksen sen ongelmista huolimatta. Se piirtää Limonovista todella intensiivisen lähikuvan ja vie suomalaisen lukijan ensimmäistä kertaa hyvin lähelle venäläisen opposition radikaalia siipeä.

Anni Lappela

Demokratian oppitunti Venäjälle

J. G. Jasin: *Priživjotsja li demokratija v Rossii*. Moskva: Novoje Literaturnoje Obozrenije, 2012.

Jevgeni Jasin on Liberalnaja missija -säätiötä johtava tunnettu venäläinen taloustieteilijä ja poliitikantutkija, jonka laaja tuotanto keskittyy Venäjän siirtymäkauden ja Putinin ajan taloudelliseen ja yhteiskunnalliseen kehitykseen. Hän on ollut aktiivinen kansainvälisesti; arvioitavaa kirjaa leimaakin kansainvälisyys tekijän käyttäessä yli kahtasataa kansainvälistä ja venäläistä viiteteosta tutkimuksessaan.

Demokratian teoriaa ja historiaa käsittelevässä laajassa johdanto-osassa Jasin perustelee demokratian tarvetta maassa. Demokratia on Venäjän ainoa selviytymismahdollisuus tilanteessa, jossa Putinin valtarakennelma on tuhonnut suuren osan Jeltsinin aikana tapahtuneesta kehityksestä. Hän selostaa koulumestarin tavoin demokratian etuja ja antaa läntiselle lukijalle tutun määritelmän demokratian peruseräkkeistä korostaen sen kiinteää yhteyttä markkinatalouteen. Demokratiassa on myös vaikeutensa: asioista päättävät usein teknokraatit ja ylen määrin valtaa saa byrokraatia. Nämä vaikeudet saattavat korostua kehitysmaissa ja siirtymätalouksissa. Olennaisista on demokraattisten normien sopeuttaminen käytännön ohjenuoraksi. Tämä ei toteutunut Venäjällä vuosina 1993 ja 1996,

mikä antoi ravintoa myöhemmälle Putinin ajan autoritääriselle kehitykselle.

Demokratian peruseräkkeet muodostavat kokonaisuuden – vaikka valtaelimet valittaisiin vaaleilla, kysymyksessä ei ole muiden edellytysten puuttuessa demokratia. Ihanteena on pidettävä Skandinavian maiden, Sveitsin tai Alankomaiden edustamaa ”osallistavaa” ja ”inklusiivista” demokratiaa. Rajan vetäminen sen ja eksklusiivisen demokratian, eliittidemokratian, välillä on kuitenkin vaikeaa, vaikka viimeksi mainittu täyttäisikin demokratian perusedellytykset. Tekijä selostaa tätä häilyvää rajaa muun muassa Jean Cohenin ja Andrew Araton klassikon *Civil Society and Political Theory* ja muiden tutkimusten valossa asettuen vastustamaan vallan eliitille keskittävän *postdemokratian* konseptiä ja näkee nimenomaan liberaalin demokratian mallin tulevaisuuden ratkaisuna Venäjälle.

Analysoidessaan kypsää ja nuorta demokratiaa Jasin esittää esimerkkinä viimeksi mainitusta juuri Venäjän: instituutiot ja puolueet (lukuun ottamatta kommunistipuoluetta) ovat heikkoja, sosiaalinen polarisaatio ja siitä johtuva radikaalien liikkeiden mahdollisuus on suuri, voimakkaan johtajan rooli on keskeinen. Venäjän järjestelmästä käytettyihin nimityksiin imitaatiodemokratia ja pseudodemokratia Jasin lisää puutteellisen tai heikon

demokratian nimikkeet. Jeltsinin ajan demokratisointia hän kutsuu protodemokratiaksi, ja Venäjän nykyisen mallin Jasin asettaa jonnekin eliittidemokratian ja autoritarismin välille.

Kansainvälisten tutkijoiden johtopäätöksiä seuraten Jasin tutkaillee edellytyksiä demokratiaan kehittämiselle Venäjällä. Elintaso ja sivistysaste ovat siinä tärkeitä tekijöitä, vaikkakaan kaikki tutkijat eivät ole yksimielisiä niiden vaikutuksesta. Maataloudessa työskentelevät massat ovat yleensä vanhoillisia, kun taas teollisuus, kauppa ja pääoma ovat valmiimpia demokratiaan. Keskiluokan roolin Jasin näkee useiden tutkijoiden tavalla aluksi muutokseen pyrkivänä, mutta jo pian uuteen eliittiin samaistuvana, demokratian osittaisiin tuloksiin tyytyvänenä voimana. Siirtymiselle demokratiaan Jasin näkee kolme perusedellytystä: lain primäärisyyden, jo luodut instituutiot ja asevoimien poliittisen kontrollin.

Venäjän demokraattinen perinne on suppea – Jasin tuo esille neljä historiallista kautta. 1600-luvun *Smutnoje vremjan* (sekasorron ajan) aikainen *Zemski sobor* (säätökokous) sai faktisesti perustuslaillisen kokouksen aseman; Aleksanteri II:n uudistukset sisälsivät mm. vaatimattomia askeleita paikallisdemokratian kehittämisen suuntaan. Venäläinen parlamentarismi syntyi vuosina 1905–1907. Keskeistä siinä oli pääministeri Sergei von Witten toimeenpanema talonpoikien vapautus feodalismista keestä ja heidän sopeuttaminen kansalliskäyttöön ja lain kunnioittamiseen – ja juuri tätä tarvittaisiin nytkin, korostaa Jasin. Helmikuun vallankumouksen ja perustuslaillisen kokouksen välinen aika vuonna 1917 oli vallinneesta kaaoksesta huolimatta todellinen askel kohti demokraattista valtiojärjestystä, vaikka yritys oli vallinneissa olosuhteissa tuomittu epäonnistumaan.